

นำฉันท

ผดวย มงกค *

มหาวิทยาลัยบูรพา
Burapha University

* อาจารย์ ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

ภาษาเป็นสิ่งสำคัญในการที่จะให้คนได้รู้
ความคิดและความต้องการของกันและกัน เพราะ
ฉะนั้น เมื่อคนหลายคนรวมกันเข้าเป็นสังคม คนใน
สังคมเดียวกันหรือแม้ในสังคมอื่นจะรู้ความคิดอ่าน
และความต้องการของกันและกันได้ ก็โดยอาศัย
ภาษาเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่ง

คนชาติหนึ่งๆย่อมมีภาษาของตนเป็นเครื่อง
เชื่อมคนในชาติให้เป็นกลุ่มก้อนอันดีด้วยกัน และแยก
คนที่พูดภาษาอื่นออกไปจากชาติของตน

ภาษาเป็นผลิตผลอย่างหนึ่งซึ่งเกิดจากคน
หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ภาษาเป็นสถาบันอย่างหนึ่ง
ซึ่งคนได้ผลิตขึ้นแล้วสืบต่อและดัดแปลงกันต่อมาโดย
มีระเบียบแบบแผนเป็นวัตรธรรมเนียมส่วนหนึ่งของชาติ

ชาติหนึ่งๆย่อมมีลักษณะพิเศษเกี่ยวกับภาษา
ของตนอย่างหนึ่งๆนั้นด้วยวัฒนธรรมเกี่ยวกับภาษา

เมื่อภาษาเป็นผลิตผลเช่นเกิดจากคน ประวัติ
และความเป็นมาของภาษาจึงมีเรื่องที่ควรศึกษาไม่
น้อยไปกว่าเรื่องของคน

ความเกิด ความเจริญงอกงามเติบโตของ
ชนชาติมีฐานะ เป็นสภาวะของคน ภาษาซึ่งคน
สร้างขึ้นก็ย่อมมีสภาวะเช่นเดียวกับคน

เราจะรู้ว่าการต่างๆได้ ต้องอาศัยภาษา
เป็นสิ่งก่อร่าง ดังนั้นภาษาจึงเป็นกุญแจสำคัญอันหนึ่ง
ชาติที่เจริญแล้วจึงมีตำรับตำราเกี่ยวกับ
ภาษาอยู่เป็นอันมาก เพื่อเป็นเครื่องมือสำหรับปลูก
ฝังความฉลาดให้แก่พลเมืองของเขา

ตำรับตำราเกี่ยวกับภาษา โดยเฉพาะในด้าน
ที่เรียกว่า "พจนานุกรม" ของเรา ยังมีน้อย จึงควร
จัดทำออกมาให้มาก เพราะตำราชนิดนี้เป็นของจำเป็น
ในอันที่จะให้เข้าใจความหมายของคำที่ถูกต้อง
ตลอดจนใช้คำที่ถูกต้อง

รวมความว่า เรื่องภาษาเป็นเรื่องที่ต้องกัน
คว้านกันอย่างไม่มีที่สิ้นสุด เมื่อซึ่งคนอยู่ตราบใด ก็จำเป็น
ต้องมีกรค้นคว้าเป็นกันอยู่ตราบนั้น

การทำพจนานุกรมนั้นมีวัตถุประสงค์จะ
เก็บถาวรความหมายของคำให้ครอบคลุมในการใช้
ในภาษาไทยปัจจุบันให้ละเอียดที่สุด แต่การพิจารณา
คำแต่ละคำที่จะบรรจุไว้ในพจนานุกรมนั้นเป็นเรื่องที่
พิถีพิถันและยากลำบากมาก การที่จะวินิจฉัยของว่าเป็น
คำหรือความหมายใดเป็นคำที่มาจากภาษาใด เขียน
อย่างไร หรือมีความหมายอย่างไรนั้นเป็นเรื่องยาก
ไม่น้อย ไม่เพียงแต่คนทั่วไปหรือผู้ทรงความรู้จะมี
ความเห็นไม่ตรงกันเลย แม้กระทั่งในบรรดาคณะ
กรรมการชำระพจนานุกรมด้วยกันเองก็มีความเห็นขัด
แย้งกันบ่อยๆ ถึงกระนั้นก็ดี คณะกรรมการก็ได้
พยายามที่สุดที่จะยึดหลักเหตุผลเป็นแนวทางวินิจฉัย

การคิดศัพท์เพื่อบรรจุไว้ในพจนานุกรมนั้น
เป็นกิจของบุคคล แต่การที่จะวางเป็นมาตรฐานให้ใช้
เหมือนกันทุกแห่งนั้น เป็นกิจร่วมกันของนักวิชาการ
ที่เกี่ยวข้อง หรืออีกนัยหนึ่งเป็นหน้าที่ของคณะกรรมการชำระพจนานุกรมนั้นเอง

การวินิจฉัยคำของคณะกรรมการชำระ

ปทานุกรมเพื่อบรรจุไว้ในพจนานุกรมนั้น กว่าจะตกลงกันได้ คำแต่ละคำต้องผ่านการถกถียงทวงถามหลายชั้นหลายชั้น กรรมการแต่ละคนต้องยกเหตุผลมาอ้างเพื่อประกอบการพิจารณาและโน้มน้าวให้กรรมการคนอื่น ๆ เห็นด้วยกับตน แต่ถึงแม้ว่าเหตุผลของกรรมการคนนั้นตกไป ก็ กรรมการคนอื่นมีเหตุผลดีกว่า ก็ยอมรับและตกลงกันได้

จอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม ในตำแหน่งผู้บังคับบัญชาข้าราชการชั้นพิเศษสถานได้เขียนคำนำไว้ในหนังสือเรื่อง ความรู้ทางอักษรศาสตร์ ที่ราชบัณฑิตยสถานตีพิมพ์เผยแพร่ครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๕ ดังนี้

วิทยาการเป็นต้นธารให้บังเกิดความรู้และความสามารถในอันที่จะประกอบกิจตามหน้าที่ได้ดี ความเจริญและความทั้งทางจิตใจและทางวัตถุย่อมเป็นผลเนื่องมาจากวิทยาการ บ้านเมืองจะเจริญหรือเสื่อมก็เนื่องด้วยวิทยาการ รวมความว่าวิทยาการเป็นมูลฐานสำคัญอันหนึ่งที่ไม่อาจใ้เกิดความเฉลียวคลาดสามารถและความเจริญงอกงามซึ่งรัฐจะต้องสนับสนุนและส่งเสริมอยู่เป็นนิจ เพราะฉะนั้น ประเทศที่เจริญแล้วจึงเอาใจใส่ส่งเสริมและสนับสนุนผู้ที่สนใจในการสืบสวนค้นคว้าวิทยาการ

ตลอดจนเอาใจใส่ในการสร้างตัวรับตัวรับให้มากขึ้น เพื่อปลูกฝังพลเมืองของเขาให้เป็นผู้เทียบพร้อมไปด้วยวิชาการ เมื่อพลเมืองของประเทศเป็นผู้เทียบพร้อมไปด้วยวิชาการแล้ว การปกครองก็ง่าย การบริหารราชการแผ่นดินก็เป็นไปอย่างรวดเร็ว และพลเมืองจะประกอบอาชีพอย่างไรก็มีสติปัญญาแก้ไขให้เหมาะแก่กาลสมัย ดังนั้น จึงเป็นการสมควรที่จะได้มีการส่งเสริมการค้นคว้าและเผยแพร่วิทยาการให้ก้าวหน้ารวดเร็วยิ่งขึ้น (ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๔๘๕, คำนำ) การชำระปทานุกรมเพื่อพจนานุกรม

ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๕๓ นั้น คณะกรรมการชำระปทานุกรมได้อภิปรายเรื่องการใช้คำที่จะบรรจุไว้ในพจนานุกรมฉบับดังกล่าวทุกคำ การชำระปทานุกรมได้เริ่มจัดทำกันมานาน เพราะบางคำก็ต้องอาศัยการค้นคว้าสอบสวนและมีการอภิปรายกันในระหว่างคณะกรรมการอย่างถี่ถ้วน และเป็นเวลายืดยาวตลอดการประชุมหลายครั้งก็มี จึงตกลงกันได้ ครั้งเมื่อชำระไปจนจบคำสุดท้ายและตีพิมพ์ขึ้นเป็นเล่มสมบูรณ์ ก็ได้นำเอาข้อยุติในการอภิปรายมาก่อว่าแต่ย่อ ๆ ไว้ในคำนำ ตลอดจนชี้แจงหลักการเขียนและวิธีใช้พจนานุกรม ท่านที่สนใจในความรู้วิชาอักษรศาสตร์ เมื่อสงฆ์คำใดในพจนานุกรมเป็น

พิเศษ ย่อมจะอ่านและศึกษาข้อความในคำนำและคำ
ชี้แจงเสียก่อน บางทีข้อสงสัยที่เกิดขึ้นอาจหมดไปได้
แต่ก็อาจจะมีบางคำยังไม่ทำให้กระจ่างแจ้งแก่ผู้ที่ยัง
สงสัยอยู่ก็คงมี ด้วยเหตุนี้ นายเจริญ อินทรเกษตร
เลขาธิการคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน
บัณฑิตยสถาน จึงได้บันทึกไว้ในรายงานการประชุม
ทุกครั้ง และรวบรวมตีพิมพ์ขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๖ คำ
แต่ละคำนั้น คณะกรรมการมีความเห็นแตกต่างกัน
จนต้องอภิปรายกันหลายครั้งหลายหน กว่าที่จะหาข้อ
ยุติได้ก็แทบว่าจะทะเลาะกัน ตามบันทึกจะเห็นได้ว่า
บางช่วงถึงขนาดยกอำนาจของแต่ละฝ่ายมาเป็นเครื่อง
ประกันเพื่อสนับสนุนให้ความคิดเห็นของตนมีน้ำหนัก
พอที่จะลบเลือนความเห็นของฝ่ายตรงข้ามได้
บางช่วงถึงยกตัวอย่างผู้อภิปรายทั้งสองฝ่ายมี "อรามณ์"
เมื่อได้ฟังการอภิปรายด้วยคำที่รุนแรง แต่ในที่
สุดท้ายวิจารณ์เฉพาะของผู้ที่เป็นประธานกรรมการ
ข้าราชการพลเรือนบัณฑิตยสถาน ในขณะนั้น
(พดด้วง พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนครสวรรค์
ประพันธ์ เมื่อครั้งดำรงฐานันดรศักดิ์เป็นหม่อม
เจ้าวรวงศ์ไวยากร วรวงศ์) และด้วยเหตุด้วยผลที่
คณะกรรมการอภิปรายนั้นน่าจะละเอียดถี่ถ้วนจึง
สามารถสรุปได้ว่าควรใช้คำใดเพื่อนำไปบรรจุไว้ใน
พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๘๓
ผู้เขียนบทความนี้ต้องการจะให้ผู้อ่านได้
เห็นถึงวิธีการทำงานของคณะกรรมการข้าราชการ
พลเรือน และตระหนักถึงความสำคัญของ

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ตลอดจน
สามารถใช้พจนานุกรมได้อย่างภาคภูมิใจจึงขอเสนอ
ตัวอย่างการพิจารณาคำว่า "น้ำจันทน์" ที่จะนำไปใส่
ไว้ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.
๒๔๘๓ คำคำนี้ กรรมการบางคนเสนอให้เขียน "น้ำ
จันทร์" แต่บางคนค้านว่า ต้องเขียน "น้ำจันท์" จึง
จะถูกต้องตามความหมายที่แท้จริง แต่สุดท้ายก็
สรุปให้เขียนว่า "น้ำจันท์"

"น้ำจันท์" ในพจนานุกรมฉบับราช
บัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๒๕ พิมพ์ครั้งที่ ๖ พ.ศ.
๒๕๓๕ (ปรับปรุงจากพจนานุกรมฉบับราช
บัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๘๓) หน้า ๔๓๕ ให้ความ
หมายไว้ว่า น้ำจันท์ (ราชา) น. เหม่า.

ในพจนานุกรมฉบับเฉลิมพระเกียรติ พ.ศ.
๒๕๓๑ หน้า ๒๑๒ ให้ความหมายอย่างเดียวกันว่า
น้ำจันท์ (ราชา) น. เหม่า.

แต่กว่าจะตกลงกันได้ทำให้เขียนคำนี้แบบที่
ปรากฏในพจนานุกรมทั้งสามฉบับ คณะกรรมการฯ
ต้องใช้เวลาในการอภิปรายกันอยู่หลายครั้งจึงหาข้อ
ยุติได้ เพื่อให้เห็นถึงความวิริยะอุตสาหะของ
คณะกรรมการข้าราชการพลเรือนชุดดังกล่าว ผู้เขียน
จะได้รวบรวมและเรียบเรียงจากบันทึกของนายเจริญ
อินทรเกษตร จากหนังสือความรู้ทางอักษรศาสตร์
(ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๒๒, หน้า ๑๕๗-๑๖๒) ดัง
ต่อไปนี้

เมื่อคณะกรรมการชำระจึงกล่าว "น้ำจันท์" เจ้าหน้าทีกล่าวว่าถ้า "น้ำจันท์" อันเป็นราชศัพท์ จึงแปลว่า "หน้า" นั้น ควรจะเขียนว่า "น้ำจันท์" เพราะเมื่อพิจารณาถึงที่มาของคำ คำนี้มาจาก คำ "น้ำโสม" นั่นเอง "โสม" แปลว่า พระจันทร์ "น้ำโสม" ก็คือ "น้ำจันท์" ในตำนานต่างๆก็มีปรากฏเป็น ส่วนมากกว่าเหตุคาดเดาน้ำโสม พระเจ้าแผ่นดินเราก็ถือว่าเป็นเทวดาโดยสมมติ ซึ่งเรียกว่า สมมติเทพ จึงเห็นว่า เขียนว่า "น้ำจันท์" น่าจะถูกกว่า แต่ยังข้องใจอยู่ว่าการที่จะแก้ไขเขียนเป็น "น้ำจันท์" นั้น จะแก้ไขอย่างไรหรือจะอธิบายไว้ในวงเล็บ เรื่องนี้เห็นว่าไม่ควรจะแก้ของเก่า เพราะเราใช้กันโดยถือว่าถูกต้องมานานจนเป็นคำที่เข้าใจกันดีแล้ว ควรจะเขียนความเห็นใหม่ที่เป็นเชิงอธิบายไว้ในวงเล็บ เท่านั้นว่าเป็นความเห็นของกรมหนึ่งซึ่งไม่ตรงกับของเก่าเท่านั้น อย่างฝรั่งเขาก็ทำกัน

ข้อความข้างต้น เป็นการเปิดประเด็นของ เจ้าหน้าทีในการขอความเห็นจากคณะกรรมการชำระ ปกฤษฎาคม โนกรณีคำว่า "น้ำจันท์" ที่เขียนไว้แต่เดิม ให้เปลี่ยนเป็น "น้ำจันท์" โดยหรือว่าจะแก้เป็น "น้ำจันท์" เลย หรือ จะเขียนอธิบายไว้ในวงเล็บ แต่ก็ได้ชี้ให้เห็นความคิดเอาไว้ว่ายังไม่ควรแก้ของเก่า (น้ำจันท์) ทั้งนี้ ควรจะเขียนความเห็นใหม่อธิบายไว้ในวงเล็บ จากนั้น กรรมการจึงอธิบายกันอย่างกว้างขวาง ฝ่ายหนึ่งเห็นด้วยว่า ควรเปลี่ยนจาก "น้ำจันท์" เป็น "น้ำจันท์" ฝ่ายนี้จะเรียกว่า ฝ่ายสนับสนุน อีกส่วน

หนึ่งไม่เห็นด้วย เรียกว่า ฝ่ายค้าน (หมายความว่า ให้คงเขียนว่า "น้ำจันท์" ตามเดิม) ต่อไปนี่เป็นการอธิบายของกรรมการที่มีความเห็นเป็น ๒ ฝ่ายดังนี้

กรรมการฝ่ายสนับสนุนผู้หนึ่ง กล่าวว่า

เราขอยังพระเจ้าแผ่นดินว่าสูงสุด เมื่อเราเหล่า เราก็เรียกว่า เรายน้ำจันท์ เพื่อให้สูงตาม ต้องกับลักษณะของราชศัพท์ทั้งหลาย แต่เหตุใดจึงเอาว่าคำ "จันท์" ซึ่งแปลว่า "ดูร้าย" มาใช้ ดูไม่เหมาะสม ตามที่เจ้าหน้าทีกล่าวนั้นถูกต้องแล้ว

กรรมการฝ่ายสนับสนุนอีกผู้หนึ่ง กล่าวว่า ตามที่เจ้าหน้าทีและกรรมการผู้หนึ่งกล่าวว่า ควรเขียนคำว่า "น้ำจันท์" นั้นเห็นชอบด้วย แต่ที่จะเขียนอธิบายไว้ในวงเล็บนั้น ยังเห็นว่าไม่ควรจะแก้ของเก่าโดยเด็ดขาด โดยไม่ต้องเป็นห่วงของเก่า เพราะเมื่อของเก่าซึ่งเราพิจารณาเห็นโดยเหตุผลแล้วว่า ไม่ถูก ก็ไม่ควรจะรักษาไว้ ควรจะรักษาไว้แต่ที่ถูก จึงเห็นว่าควรแก้ใหม่โดยให้เขียนคำว่า "น้ำจันท์" เลยทีเดียว

กรรมการฝ่ายค้านผู้หนึ่ง แสดงความเห็นว่าเป็น "หน้า" ที่เดิมใช้เขียนว่า "จันท์" นั้น ก็เป็นที่เข้าใจอยู่ว่า หมายความว่าน้ำจันท์ทำให้ดูร้าย บัดนี้เกิดจะเห็นกันใหม่ว่า จะเป็นคำออกมาจากน้ำโสม และโสมคือ พระจันทร์ คำว่า "น้ำจันท์" จึงควรเขียนว่า "น้ำจันท์" ข้อนี้มีเหตุผลไม่สู้หนักแน่น เพราะคำว่า "โสม" มีความหมาย ๒ อย่าง ใจความตามอธิบายท้ายเรื่องสกุลกล่าวว่า น้ำที่คั้นจากต้นไม้ชนิดหนึ่ง

เรียกว่า คันโสม ตีมาแล้วมา นี่เป็นความหมายอย่างหนึ่ง อีกความหมายหนึ่ง "โสม" หมายความว่า พระจันทร์ คือในยุคไตรเพทเรียกพระจันทร์ว่า "โสมเทพ" ฉะนั้น แสดงว่า พระจันทร์ กับ น้ำโสมไม่ใช่อันเดียวกัน และไม่ใช่เป็นคำออกจากกัน กล่าวคือ พระจันทร์ ก็เป็นเทวดา แต่ น้ำโสมเป็นเรื่องของต้นไม้ เพราะฉะนั้น น้ำจันทร์ อาจเป็นน้ำอะไรก็ได้ แต่ไม่ใช่ น้ำโสม หรือน้ำแห่งคันโสม จึงทักท้วงเอาไว้ คือ น้ำของพระจันทร์ไม่ได้เลย อาศัยเฉพาะเหตุผลเท่าที่นำมาแวกล้อมนั้น จะแก้การเขียน "น้ำจันท์" เป็น "น้ำจันทร์" ไม่ได้ เมื่อไม่มีเหตุอันอันสมควรยิ่งกว่านี้ เห็นว่าคงเขียนเป็น "น้ำจันท์" ไว้ตามเดิมดีกว่า

กรรมการฝ่ายค้านอีกผู้หนึ่ง กล่าวว่

เขมรก็เขียน "สีจันท์"

กรรมการฝ่ายสนับสนุนแย้งว่า เขมรอาจ

เอาคำ "จันท์" ไปจากไทยก็เป็นได้

ที่ประชุมได้อภิปรายกันพอสมควรแล้ว ก็ไม่สามารถตกลงกันได้ว่า จะให้เขียนคำว่า "น้ำจันท์" หรือ "น้ำจันทร์" ดี จึงลงมติให้เสนอประธานกรรมการฯ คือ หม่อมเจ้าวรรณไวทยากร วรวรณ ทรงวินิจฉัยต่อไป

ประธานได้ทรงบันทึกการวินิจฉัยดังต่อไปนี้

ตามที่คณะกรรมการองมติ

ให้ข้าพเจ้าวินิจฉัยคำว่า "น้ำจันท์" นั้น

ข้าพเจ้าได้พิจารณาแล้ว ขอเสนอความเห็นดังต่อไปนี้

ข้าพเจ้าถือหลักทั่วไปว่า คำเดิมเขียนไว้อย่างไร ถ้าพอจะไขความหมายได้ออกแล้ว นอกจากจะมีเหตุผลหนักแน่นมาอธิบาย ก็ไม่ควรจะแก้ไขแก่ส่วนความสันนิษฐานที่จะวางเสียไว้ นั้น ก็ต้องมีเหตุผลน่าเชื่อถือโดยหนักแน่นแล้ว จึงจะวางเสียไว้

ตามที่ข้าพเจ้าได้สอบสวนมา ได้เห็นว่า "น้ำโสม" เป็นน้ำซึ่งสกัดมาจากไม้โสม ซึ่งไม้โสมนั้น ก็ได้ชื่อมาจากพระจันทร์จริง คือในภาษาอังกฤษ มีชื่อว่า "Moon Plant" ด้วย แต่ยังไม่พบที่ใดซึ่งเรียกไม้พรรณนั้นว่า "จันทร์" ชื่อไม้โสมเรียก "โสม" เท่านั้น

คำว่า "จันทร์" มีนัยความหมายถึง "พระจันทร์" และคุณภาพอันมนุษย์คิดเห็นว่าเป็นคุณภาพของพระจันทร์ ซึ่งเมื่อเทียบกับคุณภาพของหญ้าแล้ว ยากที่จะถือเอาได้ว่า มีคุณภาพเปรียบได้กับคุณภาพของพระจันทร์

ถ้าจะพิจารณาความหมายของคำว่า "จันท์" ๒ นัย จะเห็นว่ามีความหมาย ๒ นัย ดังจะเห็นได้จากอภิธานศัพท์ปิกา ซึ่งให้ความหมายไว้ ๒

แห่ง และถ้าจะเทียบกับไวพจน์ซึ่งให้ไว้แล้ว ก็จะได้เห็นว่า หมายถึงความดูเด็ด หรือดูร้าย ก็ได้ และหมายถึงกลิ่น หรือรสฉุน (pungent) ก็ได้

พระมหากษัตริย์ในเขมรหรือในไทยซึ่งเอาอย่างเขมร ได้เคยสมมติว่าเป็นเทพเจ้าจริง แต่ในเวลาเดียวกัน จะต้องไม่ลืมว่า พระพุทธศาสนาที่มีอิทธิพลมากในประเทศไทย เพราะฉะนั้น การที่จะใช้ศัพท์หมายถึงเหล่าให้มีความหมายไปในทางที่ดีนั้น ข้าพเจ้ามีกว่าจะขัดกับประเพณีนิยม และถ้ามีความมุ่งหมายจะใช้คำสำหรับเทพเจ้าที่หมายถึงเหล่าแล้ว ทำไมจึงไม่ใช้ว่า "น้ำโสม" ตรงๆ กลับไปแปลลงเป็น "น้ำจันทร์" อีกชั้นหนึ่ง ถึงอย่างไรก็ดี ด้วยเหตุว่ามองไม่เห็นว่ามีที่ใช่ "จันทร์" ให้หมายถึง "น้ำโสม" และข้าพเจ้าเองยังหาตัวอย่างไม่ได้ ก็ยังไม่ควรถือว่ามีเหตุผลอันหนักแน่นว่าควรจะเป็น "จันทร์"

ตรงกันข้าม ข้าพเจ้าเห็นว่า "จันทร์" อาจมีเขียนไว้แต่เดิมมันได้ ความหมายถูกต้องแล้ว เวลาเราพูดว่า เสวยน้ำจันทร์ ทำให้เรานึกในใจทีเดียวว่า มีนัยหมายว่ามา และไม่ใช่เป็นการแสดงข้อเท็จจริงว่าเสวยเหล่าแต่เพียง

เล็กน้อยหรือเพียงครั้งคราวเท่านั้น เพราะฉะนั้น "น้ำจันทร์" อาจหมายถึงน้ำซึ่งทำให้ความรู้สึกรุนแรง เทียบ strong drink, intoxicating drink ก็ได้ เพราะตามศัพท์หมายถึงความรู้สึกรุนแรงหรือร้ายแรงเป็นสำคัญ ส่วนความโกรธหรือความดุนั้น เป็นแต่อาการอย่างหนึ่งเท่านั้น ไม่ใช่อาการอย่างเดียว แต่โดยเหตุที่ผู้คิดศัพท์ก็คงจะเกรงพระนามมี ข้าพเจ้าก็มีกว่าผู้คิดศัพท์ก็คงจะมีความมุ่งหมายให้หมายถึงกลิ่นหรือรสฉุนเท่านั้น ดูขมขื่นและเป็นความหมายอันแท้จริงของคำว่า "จันทร์" ซึ่งในภาษาไทย ก็จะได้เห็นว่ามีความหมายเป็น ๒ นัยเหมือนกัน คือหมายถึงความรู้สึกฉุนก็ได้ หรือหมายถึงกลิ่นรสฉุนก็ได้ ข้าพเจ้าเองมีกว่าที่พูดคำว่า "น้ำจันทร์" ขึ้นนั้น มีความหมายว่า เป็นน้ำคองหรือคั้นกลิ่น ซึ่งมีกลิ่นรสฉุน ผู้คิดศัพท์ในขณะนั้น ถึงแม้จะไม่ใช่พระ ก็เป็นชาววัดผู้เรียนบาลีโดยแน่นอน เพราะฉะนั้น อาจมีความมุ่งหมายให้หมายถึงทั้ง ๒ นัย น้ำกลิ่นรสฉุน ซึ่งทำให้ฉุนก็ได้ แต่ข้าพเจ้าเองเห็นว่า นัยทั้งสองเกี่ยวเนื่องกัน ข้าพเจ้าเองถือว่า "น้ำจันทร์" หมายถึง

ความว่า น้ำกัณฐกรเป็นสำคัญ ส่วนการทำให้กัณฐกรนั้นอาจเป็นผลเนื่องมา ซึ่งไม่จำเป็นที่ผู้คิดศัพท์จะมุ่งหมายนั้นโดยเฉพาะ

ตัวอย่างภาษาเขมรนั้น เขมรอาจเอาไปจากเราได้จริง แต่โดยมารชาศัพท์ก็มาจากภาษาเขมร และถึงอย่างไรก็ดี การที่เขมรใช้เช่นนั้นจะเป็นการเอาอย่างเราหรือไม่ก็ตาม แต่ก็ เป็นเครื่องแสดงอย่างแน่นอนว่า แต่ก่อนตั้งใจจะเขียนว่า "น้ำจันท์"จริง

ข้าพเจ้าจึงขอสรุปความเห็นของข้าพเจ้าว่า โดยที่ (๑) ไม่มีตัวอย่างแสดงให้เห็นว่า มีที่ใช้ "จันท์" หมายถึงถึงห้า (๒) คุณศัพท์ของทั้งกับพระจันทร์ต่างกันไกล (๓) เป็ไรสมได้ชื่อมาจากพระณไม้ ชื่อว่า ไสม และมีได้ชื่อว่า จันท์ ทั้งๆที่ทวดา ซึ่งเรียกว่า ไสม ก็เรียกว่า จันท์ด้วย (๔) ถ้าหมายถึงน้ำไสม โดยเฉพาะ ทำไมจึงไม่เรียกว่า น้ำไสม แต่กลับไปเรียกว่า น้ำจันท์ (๕) ถ้าไสม ไรสมว่าเป็นของดี แต่น้ำจันท์เมื่อใช้เข้า มีนัยไปในทางไม่ดี และ (๖) "น้ำจันท์" เป็นรูปที่เขียนไว้เดิมและมีความหมายที่ไขออกได้ความพอสมควร คือ น้ำกัณฐกร หรือถ้า

จะไขต่อไปอีกว่า น้ำซึ่งทำให้กัณด้วยก็ได้ แต่ไม่จำเป็น ข้าพเจ้าจึงเห็นว่า ควรเขียนว่า "น้ำจันท์" ตามเดิมโดยไม่มีเติม "จันท์" ไว้ด้วย

กรรมการฝ่ายสนับสนุนมีความเห็นว่า ตามที่ประธานกรรมการทรงยกถึงความเห็นของกรรมการผู้สนับสนุนว่า จันท์ ควรจะเป็นจันท์ นั้น ปัญหาสำคัญก็คือ มีที่เรียกพระณไม้ไสมว่าจันท์ด้วยหรือไม่ ถ้าไม่เรียกว่าเช่นนั้นแล้ว ที่สันนิษฐานว่า "จันท์" คือ "จันท์" นั้น ก็มีหลักฐานไม่เพียงพอ ส่วนข้อทักท้วงอื่นๆ ถ้าว่าตามลำพังของมันแล้ว ก็ไม่เป็นของสำคัญอะไรเลย

ที่รับสั่งมาว่า ยังไม่ได้พิมพ์ใดซึ่งเรียกพระณไม้ไสมว่า "จันท์" ก็ยังเปิดโอกาสให้พูดได้ว่า ฝ่ายกรรมการผู้มีความเห็นแย้งกัน ได้พบที่เรียกบ้างหรือไม่ ถึงขอจะให้ที่ประชุมอนุมัติและพูดไปเพื่อทรงทราบว่า ในหนังสือวางสปกุญพฤษกฤษฐาน มีคำว่า อนุทรวฤติ คือ เตาจันท์ ที่เขาแปลว่า ไสม และในหนังสือนี้เองอีกแห่งหนึ่งแปล อินุฑู- ไซโวหารว่า "ใช้เรียกพระณไม้ไสม ที่ชื่อว่า จันท์" ดังนี้ ฉะนั้นการที่สันนิษฐานว่า จันท์ คือ จันท์ นำเข้าอย่างอึงว่า คงไม่ผิด

กรรมการฝ่ายค้านกล่าวว่า

ได้ไปสอบสวนในสำนักขบเรียนสันตกฤตอีกแห่งหนึ่งได้ความดังต่อไปนี้ :- ต้นจันทรวัดมีชื่อ

ว่า Paederia foetida และท่านว่ารู้จักต้นจันทร์วัลลี เคยเห็นในเมื่อไทย เขาปลูกไว้เป็นจุ่มประดู

อนึ่ง ในคัมภีร์เทวีปฺราณ ภาคฉณตี กล่าวประวัติทฺรคา รบกับอสูร เมื่อทฺรคาดื่มสุราแล้ว เรียกว่า ฉณตี และรูปพระนางฉณตีหรือฉณตีภานัน มีเครื่องหมายคือ สุราปาตฺร (ถ้วยเหล้า) ในรูปภาพ อีกประการหนึ่ง คนจำพวกฉณชาล ในลําราว่าเป็น พวกกินเหล้ากินเนื้อ ฉะนี้ จะเห็นได้ว่าตอนที่ใช้ ศัพท์ ฉณชา ก็ล้วนแต่ที่เกี่ยวข้องด้วยเหล้า ฉะนั้น ท่านผู้ ตั้งศัพท์นำฉณชา กงนี้ถึงสภาพเหล้านี้

อย่างไรก็ตาม เมื่อเป็นแต่เพียงการคาดคะเน เพียงสันนิษฐาน ยังไม่ตกลงแน่นอนลงไปแล้ว ก็ไม่ควรแก้ไขเปลี่ยนแปลง เพราะเคยปรากฏว่าสันนิษฐาน ผิดก็มี ซึ่งควรคง นำฉณชา ไว้ตามเดิมดีกว่า

กรมการฝ่ายมหาดมุขให้เขียนนำฉนทร์" กล่าวไว้

ข้อความในหน้าแรกของรายงานการประชุม อภิธรรมการฝ่ายหนึ่ง ไล่ไปสอบสวนที่ "สำนักบาเขียนสันสกฤต" แห่งหนึ่ง ได้ความว่า ฉนทร์วัลลี เป็นต้นไม้ชื่ออื่น ไม่ใช่โสม และว่ามีหลักฐานใน คัมภีร์เทวีปฺราณมุ ข่าทฺรคาใช้คำว่า "ฉนฺชา" ในความว่าเหล้านี้ "ไม่เป็นเครื่องลบล้างความเหินพวก ข้าพเจ้ากับแต่เมื่อ ดั่งจะเสนอต่อไป

ชื่อ ฉนทร์วัลลี ตามที่ได้อ้างกล่าวมาแล้ว ฉะนี้ จะแตกเหินกันไปบ้าง ก็พอเห็นได้ว่ามาแต่รากศัพท์ อันเดียวกัน แต่ลัดแปลงบ้างตามความต้องการใน

การผูกเป็นฉนทร์ ชื่อสำคัญยิ่งกว่านั้น คือศัพท์เหล้า นี้ก็หมายเอาต้นไม้คนละอย่างกัน คือ กุซุฉี และวากุฉี นอกจากปฺรสารณี แต่ข้อหลังนี้ก็ไม่น่าจะทำให้ใคร ตื่นเต้นอย่างไร เพราะปัญหาตรงนี้เป็นปัญหาในทาง ภาษา ไม่ใช่ปัญหาทางพฤกษศาสตร์ ในการชำระ ปทานุกรมคราวนี้เราก็เคยได้ผ่านคำชื่อซึ่งมิได้เรียก สิ่งคนละอย่างกัน เป็นชื่อเดียวกันหมด

อีกข้อหนึ่ง ที่อ่านเจอมาได้ชื่อว่า "ฉณตี" เพราะเสวยเหล้านี้ "สำนักบาเขียนสันสกฤต" เข้าใจ ถูกหรือผิดอย่างไรก็ไม่แน่ เพราะทางหอพระสมุด วชิรราช ไม่มีฉบับคัมภีร์เทวีปฺราณมุ แต่ว่าตามศัพท์ พบในภาษาสันสกฤตธรรมดา คมแปล "ฉณตี" ว่า หญิงมี นิสัยฉุนเฉียวเท่านั้น แต่เมื่อเขาพอสันนิษฐานว่า ใช้ฉณตีเป็นชื่อเทวคาได้แล้ว จะเรียกเหล้าเสวยของ มุคคฺลที่เป็นเพียงพระมเหสีภริยาจะเป็นไรมี ฉะนี้ ขอ ฉานว่าทำไมเขาเรียกด้วยเหล้าที่ให้พระนางฉณตีคือ วัณพว่ สุราปาตฺร คือ บวทรน้ำอำมฤต ทำไมไม่ เรียกตรง ว่าสุราปาตฺร เล่า แต่ขอให้คำนึงไว้บ้างว่า เราพูดกันถึงธรรมเนียมในราชสำนักที่ตั้งชื่อเรียกสิ่ง ใดก็เรียกอย่างตั้งใจหลีกเลี่ยงความหยาบช้า

ส่วนปัญหาว่าจะเขียนคำตั้งว่า ฉนทร์ หรือ ฉณชา ถ้าถือตามหลักปทานุกรมในต่างประเทศ ก็ ควรเขียนอย่างที่มีเขียนจริงๆ ไม่ต้องคำนึงถึง ความคิดถูกของวิธีการเขียนที่นิยมใช้กันมาแล้ว แต่ ฝ่ายเราไม่ถือคามหลักนี้เสมอไป เพราะเหตุนี้ จึงได้ เสนอว่า จะเขียนคำตั้งลงไปว่า ฉนทร์ ที่เดียวก็ได้

แต่ถ้าตกลงจะเขียนว่า ฉันทน์ แล้วเขียนเพิ่มคอนท้าย คำอธิบายไว้ในวงเล็บว่า (น้ำจันทร์?) คำนี้นี้ก็ควร

กรรมการฝ่ายค้านที่ยืนยันให้เขียน "น้ำ ฉันทน์" ตามรูปเดิม ตอบว่า

เรื่องนี้ สมควรจะได้กันในวงกรรมการ แต่ หนเป็นเพื่อนนั้นไม่ ถัดจากถามไปถึงรูปที่ ๓ ซึ่ง นอนหลับไม่รู้ นอนหัวไม่เห็น ก็ถูกสุภาพบุรุษ กระแนะกระแหนเอาไปว่าๆ ด้วยเหตุที่ข้าพเจ้าอ้าง ถึงโดยแสดงว่า "ไม่วิถี" ในภูมิรัฐ แต่เมื่อการจะกลายเป็นร้าย ข้าพเจ้าก็ตั้งได้แทนบุรุษที่ตามนั้น เพราะ เป็นชิบาฮาสะงัม มิฉะนั้น จะพากันคนรกหมด

"กรรมการปราบปราม ไม่ได้สอบสวนดูให้ ลี" ข้าพเจ้าเองก็เป็นกรรมการปราบปรามด้วยคนหนึ่ง โฉนจะยอมเปิดช่องให้ใครมาว่าได้ และของแสดง อย่าง "วิถี" ว่า ได้ที่การสอบสวนไม่หย่อนกว่า ใครๆ ในโลก

"บารอนฮันสทกุต" นั้น เป็นที่ปรึกษา (advisor) ของข้าพเจ้าเท่านั้น ไม่มีหน้าที่จะมา "พยายามจับผิด" ในเรื่องของเรา หากจะมีใครใน พวกเราคอยพยายามจับผิดสักคนหนึ่งแล้ว คนนั้นก็ คือข้าพเจ้าเอง คำใดๆ ของที่ปรึกษาฉัน ข้าพเจ้าก็ เลือกเอาเฉพาะที่เห็นด้วย ข้าพเจ้าที่ปรึกษาอธิบาย กระเด็ดไปทาง จะยอมเป็น น้ำจันทร์ แต่ข้าพเจ้าไม่ ยอม พยายามให้มาทางที่เป็น น้ำจันทร์ ไม่ได้ เพราะ ฉะนั้น คำคัดค้านต่างๆ ต้องนับว่าเป็นของข้าพเจ้าเอง โดยเฉพาะ เหตุที่ข้าพเจ้านำเอาที่ปรึกษามาพ่วงด้วย

ก็เพื่ออาศัยให้มีน้ำหนักในภูมิรัฐ เพราะลำพังข้าพเจ้า ไม่ประจักษ์แก่โลกว่ามีภูมิรัฐสันสกฤต แต่เมื่อผลก ฏายเป็นตกร้ายแก่ที่ปรึกษาหรือเป็นเชิงตีวัวกระทบ คราดชนนี้ ต่อไปนี้ข้าพเจ้าก็จะออกรับหน้าของ

"สำนักบาเรียนสันสกฤต" คือสำนักของ ข้าพเจ้า ขอรับรองโดยเกียรติศักดิ์ว่า คัมภีร์เทวี ปุราณมีว่าเช่นนั้น ด้วยเหตุนี้เอง เขาจะเขียนเป็น สุภาพบุรุษ หรือ สุภาพสตรี ก็ไม่จำเป็นต้อง เพราะตัว อย่างว่า น้ำฉันทน์ (น้ำจืด) แท้ๆ ก็ร้ายๆ จะเกิดผู้มี ภูมิรัฐเขียนเป็น น้ำจันทร์ ทำไมจึงมีทางเขียนได้? ที่ ว่า "กรรมนิยมในราชสำนักที่คังชื่อเรียกสิ่งใด ก็เรียก อย่างตั้งใจหลีกเลี่ยงความหยาบช้า" มีว่า ข้าพเจ้าก็ เคยเป็นข้าราชการในพระราชสำนักมานาน ยังไม่ทบท ว่ามีเหตุเช่นนั้น ผม ขน ฟัน เป็นต้น เหล่านี้จะเป็น การหยาบช้าปนารหรือ จึงเปลี่ยนตั้งเป็น พระเศวต พระโสมมา พระทนต์? จะเห็นได้ว่าราชศัพท์ที่ใช้กันๆ โบราณยังมีที่ตั้งขึ้นก็มีความหมายเท่าเดิม คือ เศวต ก็แปลว่า ผม ฉะนั้น โดยแนวเทียบนี้ เหล่า ก็เปลี่ยน เป็นศัพท์ว่า น้ำฉันทน์ คงหมายความเท่าเดิมว่าน้ำที่ทำ ให้จืดจาง ถ้าจะเป็น ฉันทน์ ก็เป็นการเปลี่ยนความ หมายด้วย หากรอบแก่คิดหังโบราณยังมีจิตไม่

ที่จะเปลี่ยนคำตั้ง ฉันทน์ เป็น ฉันทร์ นั้นก็เท่า กับล่อให้คนกินเหล้า เพราะ น้ำฉันทน์ ลืมแล้วจืดจาง หน้าตาแดงก่ำอย่างนางฉันทิ จะมาเปลี่ยนเป็น น้ำ ฉันทร์ หมายความว่าเหล้าที่นั้นลืมแล้วหน้าจืดจาง ผ่องเป็นทองทาทอย่างพระฉันทร์ จะแสดงว่ายังเบาค่อ

ทุกที่เศษของเหล้าหมักกระมัง แม้จะเพิ่มวงเล็บไว้ว่า (น้ำจันทร์?) ก็ไม่ควรด้วยประการทั้งปวง เพราะแสดงความรู้ที่ไม่ใช่ความรู้ กล่าวคือโบราณบัณฑิตบัญญัติคำนี้ โดยหมายความว่าอะไร เราก็เดากันชั้นหนึ่งแล้ว ยังจะแถมดูมแสดงเครื่องหมาย (?) ของเราเข้าไปทำไม

กรรมการฝ่ายสนับสนุนกล่าวว่า

เมื่อได้อ่านคำของฝ่ายค้านตามที่ปรากฏในรายงานการประชุมนั้นแล้ว เห็นว่าน่าจะจบเรื่องได้แล้ว ข้าพเจ้าจึงตั้งใจจะเสนอความเห็นในครั้งนี้เป็นครั้งสุดท้าย จึงขอเสนอเหตุผลดังที่ได้เขียนกันมาแล้วนั้นโดยสังเขป เพื่อกรรมการจะได้ตัดสินเรื่องเสียที

กรรมการฝ่ายนี้ได้เสนอความเห็นว่า

การเขียนราชาศัพท์ที่หมายถึงน้ำว่า "น้ำจัณฑ์" ดังนี้ น่าจะให้ออก ที่ถูกกว่าเขียนว่า "น้ำจันทร์" เพราะ "จัณฑ์" มีความหมายว่า ดุร้าย ฉะนั้นจะต้องแปล "น้ำจัณฑ์" ว่า น้ำดุร้าย ซึ่งเป็นการสมมติเหลวเป็นตน(บุคคลาธิษฐาน) จึงไม่น่าฟัง และที่สำคัญยิ่งกว่านั้น หลักการบัญญัติราชาศัพท์ตามทีสังเกตุได้คือผู้ ท่านพยายามหลีกเลี่ยงภาวะอย่างหนึ่ง ที่แต่เดิมข้าพเจ้าเรียกว่าความทอนบ้ำ แต่ฝ่ายค้านมีผู้เข้าใจผิดความหมาย จึงขอเปลี่ยนชื่อเรียกว่า "คุรัมยุดา" (vulgarity) จะเรียกเหล่านี้ว่า น้ำดุร้าย จึงไม่ชอบด้วยหลักอันนี้

แต่ถ้าว่าผู้บัญญัติราชาศัพท์ได้บัญญัติว่า น้ำจันทร์ ก็หมดความขัดข้องทั้งสองอย่างที่กล่าวแล้ว

ก็น้ำจันทร์จะหมายว่าน้ำโสม ซึ่งเป็นความที่เข้าใจง่ายกว่าความว่าน้ำดุร้าย และอีกประการหนึ่งว่า เสาชน้ำโสมคงแสดงชุนน้อยกว่าที่จะพูดว่า เสาชน้ำดุร้าย

ฝ่ายค้านเถียงว่า

จันทร์กับโสมเป็นคนละสิ่งกัน ประชานกรรมการก็ทรงทักท้วงมาว่า ไม่เคยทรงพบที่เรียกพรรณไม้โสมว่าจันทร์ และทรงเห็นว่าไม่จำเป็นต้องแปล "จัณฑ์" ว่า ดุร้าย จะแปลว่าน้ำฉัตรชุนก็ได้ จะทรงหมายความว่าแปลชุนนี้ขึ้นมาจะหมดความรังเกียจในการนำมาใช้ผู้กราชศัพท์

ฝ่ายกองที่ (ฝ่ายสนับสนุน) ได้เสนอว่าเคยพบว่ามีที่ใช้คำว่า "จันทร์" ในความว่าพรรณไม้โสม แต่ฝ่ายค้านไม่ได้เห็นที่ใช้เช่นนั้น จึงได้นำมาได้แย้ง

ฝ่ายค้านยังทักท้วงต่อไปว่า ไม้ที่ชื่อตามพระจันทร์ว่า จันทร์วัลลี นั้นเป็นคนละต้นกับไม้โสม ฝ่ายสภาฯ ได้แสดงความในคำราชที่ฝ่ายค้านได้อธิบายนั้นเองมาอธิบายว่า

มีตัวอย่างเรียกต้นโสมว่า "จันทร์" จริง ผู้ใดมีความข้องใจอาจสอบดูในคำราชที่อ้างชื่อนั้นได้เสมอ เพราะมีฉบับอยู่ในหอพระสมุดวชิราวุธ ตามที่ฝ่ายค้านเถียงว่า "ชื่อพฤกษศาสตร์ส่วนต้นโสมและต้นปฐธารณินั้น ได้จดมาตามข้อความในดิกชันนารีอันสกฤตของมอเนียร์ วิลเลียมส์ ผู้มีวิทยฐานะสูงยิ่งควรเชื่อถือ" แต่มอเนียร์ วิลเลียมส์ เองได้แปล "จันทรา" และ "จันทร์" (ที่เป็นไวยาจน์กับจันทร์วัลลี) นั้น ว่า Coccilus cordifolius (Guduci) และ

Serratula avthel Minthica ซึ่งว่าตามดิถีขันนารีใน
ภาษาสันสกฤตก็ได้แก่ต้นไม้ ๒ อย่างที่ชื่อว่า โสม
ด้วยกันทั้งคู่ เช่นนี้การเถียงในทุกชั้นก็ได้ผลอย่าง
เดียวคือ ต้นโสมที่แท้หรือเป็นแค่สมมลิกก็ตาม มีชื่อ
มณฑลธาตุเดียวกับ “จันทูร” อยู่หลายคำ คำสันนิษฐาน
ของกรมการฝ่ายนี้ จึงมีหลักฐานแน่นแฟ้นพอจะ
เอาเข้าไว้ในที่แปลศัพท์ว่า น้ำจันท์ หรือ น้ำจันทร
(จะเขียนคำตั้งว่าอย่างไรก็แล้วแต่จะตกลงกัน) ที่ฝ่าย
ค้านกล่าวว่าการจดความสันนิษฐานลงไว้ก็จะเป็น
การแสดงความรู้อันไม่ใช้ความรู้ที่นั่นฟังไม่ขึ้น เพราะ
วิชาไม่ว่าทางไหนก็คือการสันนิษฐานเป็นเบื้องต้น
ของการสืบหาความจริง ดังที่ใครๆก็ทราบอยู่แล้ว
ไม่จำเป็นต้องพูดยืดยาวพิสดารให้เห็นความจริงตรง
นี้ เกรงจะเป็นการจัดทำสิ่งที่ทำซ้ำเร้าไปแล้ว

อนึ่ง ที่ฝ่ายค้านปฏิเสธว่า ไม่มีหลักการ
บัญญัติราชาศัพท์ที่กรมการฝ่ายนี้ว่านั่นแล ก็เท่ากับ
ว่า แมวหัดคาบแก้ววธากลางวันก็จะเปลี่ยนเป็นเวลา
กลางคืน การขู่พูดหลีกเถียงซึ่งว่าเป็นหลักการบัญญัติ
ราชาศัพท์นั้นเมื่อปรากฏในภาษาทั่วโลกแทบทุกภาษา

กรมการฝ่ายค้านได้ว่า

ที่ฝ่ายสนับสนุนกล่าวว่า “ตั้งใจจะเสนอ
ความเห็นในครั้งนี้เป็นครั้งสุดท้าย” นั้น หมายความว่า
เพียง “ตั้งใจ” ไว้ว่าจะเสนอความเห็นอีกก็ได้ ข้าพเจ้า
จึงถือโอกาสแสดงคัดค้านต่อไป

“การเขียนราชาศัพท์ที่หมายถึงเห็ดว่า น้ำ
จันท์ ดังนี้ น่าจะ ไม่ถูก ที่ถูกควรเขียนว่า “น้ำจันทร”

คำว่า “น้ำจัน” แสดงว่าฝ่ายเสนอเองก็ไม่รับรองความ
เห็นของตน แล้วจะให้คนอื่นเขาเออด้วยอะไรได้?

“แปล น้ำจันท์ ว่า น้ำจันทร ซึ่งเป็นการ
สมมติเห็ดเป็นคน จึงไม่น่าฟัง” นี้เพราะแปลเป็นนคร
ตรงเกินไป เลยให้โทษตนเอง คือตัวเองฟังไม่สนิทหู
ถ้าขึ้นใช้หลักนครตรงนี้ ก็ต้องแปลศัพท์สมมติอื่นๆ
อย่างพิถีพิถันก็เหมือน รถไฟ - รถเป็นไฟ ภูเขาไฟ =
ภูเขาเป็นไฟ มดไฟ - มดเป็นไฟ แต่เพราะเป็นคำไทย
เวลาพูดขึ้นใช้ จึงควรปล่อยอย่างอะลุ่มอล่วย คือ น้ำ
จันท์ - น้ำที่ดื่มแล้วทำให้จันทร ดังนี้ก็ได้รับความดี

ว่า “สายน้ำโสม คงแสดงชุนน้อยกว่าที่จะพูด
ว่าสายน้ำจันทร” นี้เป็นความที่ฟังจะเข้าใจของ
บุคคลคนเดียวหรือฝ่ายเดียว แต่ถ้าใช้กันมาครั้ง
ปู่ตาตายโบราณท่านไม่ชักแสดงหู เข้าใจอยู่มาโดย
ซึ่งเป็นองค์สำคัญในเรื่องนี้มีโปรดปรานว่า “น้ำจันท์”
นี้มาแล้ว โสมเราจะมากัดแสดงชุนขึ้นในชุนนี้?

ไม่จำเป็นต้องแปล น้ำจันท์ ว่า น้ำจันทร จะ
แปลว่ามิกฉินรชุนก็ได้ ข้าพเจ้ากล่าวแล้วว่า จะแปล
อย่างไรก็ได้ ความประสงค์ก็คือ อะลุ่มอล่วยให้ได้
ความในตำนานไทยก็แล้วกัน

“วิชา ไม่ว่าทางไหน ก็คือการสันนิษฐาน
เป็นเบื้องต้นของการสืบหาความจริง” ถูกแล้ว ก็เมื่อมัน
เป็น น้ำจันท์ (จันทร จุนฉินร มิกฉินรชุน ฯ) จริงๆ
อยู่แล้ว จะสันนิษฐานให้เป็น น้ำพระจันทร์
(หน้านวด) อันไม่ใช่ความจริงไปทำไม ข้าพเจ้าจึงว่า
แสดงความรู้อันไม่ใช้ความรู้

ราชาศัพท์นั้น เป็นภาษาหนึ่งต่างหากใช้แก่
ชั้นเจ้านาย เช่น คนสามัญเดิน เจ้านายว่า เสด็จ คน
สามัญนอน เจ้านายว่าบรรทม ราชาศัพท์อันเป็นภาษา
ราชันต่างหากจากภาษาพลเมืองนี้ ไม่ปรากฏในภาษา
ต่างประเทศ เช่น อังกฤษและฝรั่งเศส เพราะฉะนั้น
เรื่องราชาศัพท์แยกจากภาษาพลเมืองนั้น มีใช้แต่ใน
ชาติไทยเท่านั้น และเมื่อแยกจากหรัสเป็นน้ำจืดก็
หลีกเลี่ยงพอแล้ว เพราะคนสามัญไม่กินน้ำจืด และ
ทั้งเจ้านายและคนสามัญก็มี "น้ำพระจันทร์" จะกิน

กรรมการฝ้ายสนับสนุน "น้ำจันทร์" เสนอว่า
เรื่องกำ น้ำจืด และ น้ำจันทร์ ทำที่ได้ได้
เคียงกันมาแต่นั้น ฝ้ายสนับสนุนได้หาหลักฐานมา
พร้อมแล้ว และเห็นว่าเป็นการที่ยอดแล้วที่จะวินิจฉัย
ว่าควรเขียนอย่างไร จึงใคร่จะขอให้กรรมการแห่ง
ท่านวินิจฉัยว่า จะทวนเขียน จันท์ หรือ จันทร์

กรรมการฝ่ายค้านที่ต้องการให้เขียน "น้ำ
จันท์" รับรอง

เจ้าหน้าที่กล่าวว่า เรื่องนี้ใคร่จะขอให้ทูล
ประธานกรรมการขึ้นไป เพื่อให้ทรงพิจารณาอีก
ครั้งหนึ่ง

ที่ประชุมเห็นชอบด้วย จึงลงมติถวาย
ประธานกรรมการทรงพิจารณาอีกครั้งหนึ่ง

ประธานกรรมการได้ทรงทำบันทึกล่า
วินิจฉัยว่า

ตามมติที่ประชุมซึ่งให้ข้าพเจ้า
พิจารณาว่า "น้ำจันท์" อีกครั้งหนึ่ง

นั้น ข้าพเจ้าได้พิจารณาทั้งสอง
ฝ่ายแล้วเห็นว่า โดยที่เขียน จันท์ มา
แต่เดิม ก็ควรคงไว้ตามนั้น เพราะถึง
แม้ว่าจะเขียนอย่างนั้น ก็แปลความได้
ก็ แปลว่า "น้ำจืด" ข้าพเจ้าเองถือหลัก
ซึ่งข้าพเจ้าเห็นว่าหลักที่ถูกต้อง คือ
ถ้าจะแก้ตัวสะกดเดิมแล้ว จะต้องมิเหตุ
ผล ซึ่งคณะกรรมการทรงในส่วนรวมเห็น
ว่าเป็นเหตุแห่งที่หนักแน่น ข้าพเจ้ามิได้
หมายความว่า จะต้องมิมีมติเป็นเอกฉันท์
แต่ฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยจะต้องไม่ยืนยัน
อย่างเข้มแข็ง แต่ในกรณีที่ยอดอยู่
นี้ คงจะรับอยู่โดยทั่วกันว่าเป็นข้อ
เถียงซึ่งต่างฝ่ายก็ต่างถือว่า ความเห็น
ของตนเป็นอันถูกต้อง เมื่อเป็นเช่นนี้ ก็
ควรคงไว้ตามเดิม เพราะเป็นอยู่เดิม

ปัญหาที่มีอยู่ว่า ควรจะวงเล็บ
แสดงความสันนิษฐานของบางท่าน
หรือไม่ ว่าน้ำจะเป็น "จันท์" หรือ
จะเป็น "จันทร์" ข้าพเจ้าเองไม่ชอบให้
วงเล็บความสันนิษฐานไว้ในกรณีใดๆ
เลย เพราะนั่นควรเป็นกิจของผู้ที่
สันนิษฐาน ที่จะแสดงความเห็นของ
ตนให้แพร่หลายออกไป

โดยที่ข้าพเจ้าอาศัยเหตุผลซึ่ง
ที่ว่ามา ข้าพเจ้าจึงไม่เห็นจำเป็นที่จะ

พิจารณาการของแต่ละฝ่ายเป็นข้อๆ
ไป และเชื่อว่าตามที่ข้าพเจ้าวินิจฉัยมา
นี่จะเป็นทางยุติกันได้แล้ว

กรรมการฝ่ายสนับสนุนให้เขียน “น้ำจันท์”
กล่าวว่า ตามที่ประธานกรรมการได้ทรงวินิจฉัยมานั้น
ข้าพเจ้าขอตั้งข้อสังเกตไว้ดังต่อไปนี้

(๑) การที่เขียนว่า “จันท์” ก็แปลได้ความ
แล้วนั้น ข้าพเจ้าไม่เถียง แต่เห็นว่าไม่ตรงกับ
ลักษณะของราชาศัพท์ทั้งหลาย และ

(๒) การที่จะไม่ชอบให้เขียนวงเล็บไว้ว่า
“(จันท์)” นั้น ข้าพเจ้ามีความเสียดยเป็นอย่างยิ่ง
เพราะการที่วงเล็บไว้เช่นนั้น ข้าพเจ้าไม่เห็นว่าจะมี
ทางเสียอะไรเลย แต่กลับจะมีประโยชน์ต่องานค้น
ค้นหาลึกลับ ซึ่งอย่างน้อยก็เป็นเครื่องแสดงให้เห็นว่า
เรื่องนี้เราได้ถกเถียงกันมาแล้ว และความเห็นอันนี้ก็
จะเป็นเครื่องช่วยทางในการสืบค้นที่ให้นักศึกษา
ภาษาในภาควิชาต่อไป ดิกชันนารีที่ควรเชื่อถือได้ทั้ง
หลายเล่มเฉพาะอย่างยิ่ง Oxford Dictionary ก็มีข้อ
สันนิษฐานเช่นนี้ไว้ในวงเล็บเป็นอเนก ไร้มืดทั้งนั้น
แม้ในพจนานุกรมของราชบัณฑิตยสถานมาแล้ว ก็มี
วงเล็บสันนิษฐานในทางเองนี้ไว้ไม่น้อยเหมือนกัน
เมื่อจะมาก็คงจะเกิดความสับสนความสันนิษฐานกันแล้ว
เรามีต้องแก้พจนานุกรมที่ทำมาแล้วทั้งหมดหรือ
ข้าพเจ้าจึงใคร่ขอฝากข้อสังเกตนี้ไว้เพื่อกรรมการได้
พิจารณาต่อไป

กรรมการส่วนมากมีความเห็นว่า ควรเขียน
“จันท์” ตามเดิม แต่ให้วงเล็บว่า (“จันท์?”) เพราะ
ดิกชันนารีอื่นๆซึ่งควรเชื่อถือเป็นแบบได้ เช่น Oxford
Dictionary ก็มีความสันนิษฐานเช่นนี้ไว้มาก

กรรมการฝ่ายที่เห็นว่าควรเขียน “จันท์” ตาม
เดิมอย่างเดียวโดยไม่ต้องมีวงเล็บข้อสันนิษฐาน ตาม
ที่ประธานกรรมการทรงแนะนำ กล่าวว่

ฝ่าย “น้ำจันท์” จะเสนอความเห็นครั้งนี้
(หมายถึงในครั้งภาวะนี้) เป็นครั้งสุดท้าย ข้าพเจ้าก็
นึกว่าชอบอันเสียทีก็ดี หวังว่าครั้งนี้ไม่ถ่มอีก จึงขอ
ปิดฉบับดังต่อไปนี้

(๑) “เห็นว่าไม่ตรงกับลักษณะของราชา
ศัพท์ทั้งหลาย” ข้อนี้ข้าพเจ้าได้ชี้แจงไว้จนแจ่มแจ้งแล้ว
ว่า ลักษณะของ ราชาศัพท์ ภาษาไทยเรา (ไม่กรอ
ไปถึงภาษาอื่นๆ เช่น ละตินหรือ) นั้น ต้องการเปลี่ยน
คำจากชั้นสามัญให้ไปเป็นศัพท์เท่านั้น เช่นมือ (สามัญ)
เปลี่ยนเป็นศัพท์ “พระหัตถ์” เหน้า (สามัญ) เปลี่ยน
เป็นศัพท์ “น้ำจันท์” ฉะนั้นแล้ว “พระหัตถ์” แปลตรงๆ
ว่า มือ ฉะนั้น “น้ำจันท์” ก็แปลตรงๆว่า เหน้า ฉะนั้น
เดียวกัน

(๒) การวงเล็บไว้ ไม่มีประโยชน์อะไรแก่
คนหลังๆเลย ข้าจะให้โทษที่ชักจูงให้เขาหลงเข้าใจ
ผิดว่า “น้ำจันท์” ก็อาจใช้ได้ ข้อที่อ้างตัวอย่าง
ดิกชันนารีอื่นๆที่เขาไม่วงเล็บไว้หั้น นั้นเขา
กันนิษฐาน หมายความว่าไม่มีท่วงที่จะเกี่ยวข้องกันได้
แค่ส่วนเรานั้นเถา และเขาอย่างหาทางใกล้เคียงกันได้

มัวก็ยังจะอ้างอิงถึงวิธีนักปราชญ์นั้นๆ ด้วยคำ
พจนานุกรมที่ต่างๆกันมาฉนั้น ที่มีวงเล็บก็แสดง
หลักฐานทางอักษรวิธี เป็นต้น

ต่อมาประธานกรรมการได้ทรงทำบันทึก
เสนอมาอีกดังต่อไปนี้

๑. ตามที่ข้าพเจ้าได้รับไว้ว่า
จะได้ทำบันทึกแสดงเหตุผลในการที่
ข้าพเจ้าได้วินิจฉัยคำว่า "น้ำจืด" ไปนั้น
ข้าพเจ้าขอทำบันทึกมา ณ ที่นี้

๒. ก่อนอื่น ขอชี้แจงหลัก
เกณฑ์ตัวสะกดซึ่งข้าพเจ้ายึดถือ โดย
อาศัยแบบอย่างในภาษิตต่างๆที่ข้าพเจ้า
ได้ศึกษามา คำมีชีวิตของมันเองก็มี
เกิด แก่ เจ็บ ตาย มีการขับพันธุ์ และมี
ประวัติ คำในภาษิตหนึ่งอาจมีเชื้อสาย
สืบเนื่องมาจากอีกภาษาหนึ่ง แต่การ
สืบเนื่องนั้น ควรถือความจริงตาม
ประวัติเป็นหลัก เพราะฉะนั้นในการที่
จะกำหนดตัวสะกดในสมัยใดสมัยหนึ่ง
ก็ควรคำนึงถึงปัจจัย ๒ ประการ คือ

(๑) ที่เกิดและที่มาของคำ
ความที่คำนั้นเกิดขึ้นจริงและเป็นมาจริง

(๒) แบบอักษรวิธีอันนิยม
กันในสมัยที่กำหนดตัวสะกดนั้น

สำหรับคำ "จืด" ที่พิจารณาอยู่นี้
ปัจจัยที่ ๑ เป็นปัจจัยที่สำคัญ

๓. ความหมายของคำว่า "น้ำ
จืด" ซึ่งใช้กันอยู่ในขณะนั้นนั้น เป็นที่
รับกันอยู่แล้วว่า หมายความว่า เผลว คือ
เป็นราชาศัพท์ของคำว่า "เหล้า" ปัญหาที่
จะพึงพิจารณาก็คือว่า คำ "จืด" นี้มีที่ใช้
มาอย่างไรบ้าง อีกทั้งใช้ในหนังสือเก่าๆ
มาได้ ก็จะเป็นประโยชน์ในการที่จะ
วินิจฉัยว่าเมื่อคำนั้นเกิดขึ้นมีความมุ่ง
หมายว่าจะให้มีความหมายอย่างไรแก่

๔. ข้าพเจ้าได้พยายามตรวจสอบ
คำรับคำรภาษาไทย ซึ่งว่าด้วยตัว
สะกดและความหมายของคำ เช่น
จินตนาณีย์ คำคุณศัพท์ และ ปกิรณาพจน
นาศรต์ แต่มิได้พบคำ "น้ำจืด"
ข้าพเจ้าจึงได้ตรวจสอบพจนานุกรม ใน
พจนานุกรม ร.ศ. ๑๐๐ ไม่มีคำ "น้ำ
จืด" ไว้ คำมีเสียงว่า "จืด" ให้ไว้ดังนี้

จืด น. สุร่าย เกือบแค้น
กล้าแข็ง คม หยวน.

จืด จืด น. ต้นไม้อย่างหนึ่ง
ผลสุกสีเหลือง กลิ่นหอมชื่นใจ กินก็ได้
มีในเมืองเรา (จะหมายความว่า ผลสุก
คล้ายสีดวงจันทร์ ผลอันที่คู่กับผลอินท).

จันทน์ ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง
แก่นหอม (จันทน์ขาว จันทน์แดง
จันทน์ระมัด จันทน์ นับในประเภท
จันทน์นี้).

จันทร ๕. ดวงเดือน และเป็น
จันวัน.

ใน Pallegoix ศรียพนธ์ภาษา
ไทย ค.ศ. ๑๘๕๖ มี จัน - น้ำจันท์
Arac which they offer to the genii.
(หมายเหตุ -- Arac คือ เหม้าที่ทำจาก
ข้าว (spirituous liquor drawn from
fermented rice)

ในพจนานุกรม พ.ศ. ๒๔๖๓ มี
จันท์ น. เหม้า ก. สุรชัย

ในพจนานุกรม พ.ศ. ๒๔๗๐ มี
จันท์ ม.ศ. ๑. สุรชัย เขียวขำ เกรียว
กรวด มุม อุณเดศว : ในราชาศัพท์ใช้
เรียก สุรา หรือ เมรัย ว่า น้ำจันท์.

ในพจนานุกรมเขมร ทั้งฉบับ
Tandart และฉบับทางราชการ (ตามที่
กรรมการผู้หนึ่งได้กล่าวไว้ข้างต้น) มีทีก
จันท์ (น้ำจันท์) เป็นราชาศัพท์ สำหรับ
เหม้า (ข้าพเจ้ากล่าวไว้เป็นข้อเท็จจริง
ไม่ประสงค์จะให้เป็นที่ลุ่มนวลว่า "น้ำ
จันท์" มาจาก "ทีกจันท์").

ในหนังสือประพันธ์มีที่ใช้ใน

พระราชพงศาวดารฉบับพระ
ราชหัตถเลขา เล่ม ๒ ตอนที่ว่าด้วยพระ
เจ้าเสือ มีความว่า "และพระองค์ทรง
เสวยน้ำจันท์ขาวอยู่เป็นนิจ".

๕. ส่วนตัวสะกดในรูป น้ำ
จันท์ นั้น ไม่เคยพบตัวอย่าง ณ แห่งใด
และไม่มีกรรมการผู้ใดได้นำตัวอย่างที่
ได้เคยใช้ในภาพของมาแสดงเลย เพราะ
ฉะนั้น ข้าพเจ้าจะขอตามข้อเท็จจริงที่ได้
ปรากฏมาตามประวัติของคำนี้ ก็จะ
ต้องยุติว่า "น้ำจันท์" เป็นราชาศัพท์
สำหรับคำว่า "เหม้า"

๖. จันท์ ตามพระคัมภีร์
อภิธานปิณฑีปิกง ได้ที่ไว้พจนไว้ ๒
แห่งต่างหมวดกัน คือ (๑) ๗๑๑ ในหมู่
พิณดา คิณิน คิพุท -- มุกต์ ขริ และ (๒)
๗๒๒ โกรโน โรสโน โกปี - อุณคโคกร-
โน ดังนี้ ข้าพเจ้าจึงได้กล่าวไว้ ตรงกับ
คำไทยว่า อุณ ซึ่งอาจหมายถึงกฉินราช
อุณก็ได้ หรือทำให้อุณเดศวก็ได้ ใน
ภาษาสันสกฤตก็ให้ความหมายว่า อุณ
โดยนัยเดียวกัน

๗. ผู้ที่ตั้งศัพท์ น้ำจันท์ ซึ่ง
แปลว่า น้ำอุณ ขึ้นนั้น ข้าพเจ้าถือว่ามิ
ความมุ่งหมายที่จะแปลคำว่า น้ำมา
นั่นเอง น้ำมา คงจะยอมรับกันว่าเป็น

คำไถย แต่มีได้หมายความว่า น้ำนั้น
เมา แต่หมายความว่า น้ำนั้นเมื่อดื่มเข้าไป
ทำให้เมา ข้าพเจ้านึกว่า เพียงเท่านี้
ก็เป็นแก่กรรมที่ว่าคนเมา ไม่ใช่เมา
นั้นได้ยั่ว

๘. ลักษณะของราชาศัพท์นั้นมี
มีอยู่ว่า แทนที่จะใช้คำไถยซึ่งใช้
สำหรับคนสามัญ ก็ไปเอาคำบาลี
สันสกฤต หรือแม้แต่คำขมธมาใช้แทน
แต่เดิมคงจะเนื่องมาจากขมธ แต่ต่อมา
ภายหลัง เราคิดราชาศัพท์ขึ้นเอง และ
เขมรกดับยืมไปใช้ก็มี เพราะฉะนั้น
ข้าพเจ้าจึงหมายความว่า เราตามอย่าง
เขมร สำหรับคำว่า “น้ำร้อน” มีตัว
อย่างเช่นก็มีในต่างประเทศ เช่น คำผู้
ตีหรือตำรวจสำนักในอังกฤษ แทนที่จะ
ใช้คำเองไกลแขกจีน ก็มักใช้คำซึ่งยืม
มาจาก นอร์มัน เฟรนซ์ (เทียบเขมร)
และละติน (เทียบบาลี) เนื่องจากวิล
เลียม วิจิตรราชได้ซึ่งรัชมนตรีอังกฤษ
หนังสือที่จะมีถวายพระเจ้านั้นดินก็จะ
ต้องใช้ข้อยก และวิธีพูดให้สมเกียรติจึง
จะต้องคล้ายแบบอย่างที่ดี เช่น ฎีกา ก็มี
ภาษาพิเศษที่จะใช้ และแม้หนังสือ
ขรรคมคาถาใช้วิธีพูดต่างกับที่คนสามัญใช้
กัน จริงอยู่ ลักษณะภาษาราชสำนัก

ของเขากับราชาศัพท์ของเรา มีสภาพ
ต่างกัน แต่การใช้ศัพท์สำหรับราช
สำนัก และสำหรับสามัญชนก็แตกต่างกัน
ตามทำนอง ซึ่งจะเปรียบเทียบกับ
ของเราได้เหมือนกัน

๙. ถ้ามุ่งหมายจะแปลคำว่า
“เมา” ทำไมจึงไม่ใช่คำว่า “มข” หรือ
“โสมท” ข้าพเจ้านึกว่า มข เมาไป คือ
หมายความว่า มีมากกว่าเมา และอีก
ประการหนึ่ง มีน้ำไว้ในทีลหำ จึงไม่
อยากจะให้ขัดกันโดยตรง ทั้งเสียงก็
กระด้าง ส่วนคำว่า “โสมท” นั้นหมาย
ความถึง เมาทะทะ ซึ่งใช้ไปในทางนั้ก
เอง จึงไม่เหมาะ ฉะนั้น ผู้ตั้งศัพท์จึง
ได้เลือกใช้คำว่า ออท – อุน เป็นคำแปล
คำว่า “เมา”

๑๐. ทำไมจึงไม่ใช่คำว่า สุรา?
ข้าพเจ้านึกว่าเป็นเพราะคำว่า สุรา ใช้
สำหรับคนสามัญเสียแล้ว และการตั้ง
ราชาศัพท์ก็เพื่อจะหาคำอื่นมาใช้ให้
แปลกกว่าคำที่ใช้สำหรับคนสามัญ

๑๑. ราชาศัพท์นั้น มีความ
หมายที่จะยกย่องราชาจริง แต่ก็ยกย่อง
ในฐานะที่เป็นราชา จึงได้เรียกว่า ราชา
ศัพท์ และมีความมุ่งหมายที่จะยกย่อง
กระเลียดไปบนทางผู้เป็นเจ้านับใหญ่

จริง แต่ก็เพียงกระเดียด คือเป็น
สมมติเทพ ไม่ใช่เป็นเทวดาแท้ ชน
ชาติไทยถือความเป็นไท – เป็นใหญ่
และมีลัทธิสมบูรณาญาสิทธิราชย์
เทียบทวดเจ้าของเขมรจะได้มีมาในเมือง
ไทยเราก็ดี แต่ประเพณีของไทยและ
พระพุทธศาสนาเป็นเครื่องยับยั้งไม่ให้
ไปถึงขีดเทวดา ข้าพเจ้าเคยให้ข้อ
สาธกด้วยคำว่า อนนทชนนิกรสโมสร
สมมติ ในปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์
สยามไว้ในโอกาสต่างๆหลายคราวแล้ว
จริงอยู่เราใช้คำว่า พระบรมราชโองการ
แต่ โองการ ในที่นี้ ใช้เฉพาะพระวาท
บัญชาที่ศักดิ์สิทธิ์ในราชการแผ่นดิน
คือหมายความว่า ใช้ในกรณีที่ต้องใช้
อำนาจแผ่นดิน แต่สำหรับการกระทำ
ปกติประจำวัน เช่นการพูด ทัก
แต่เพียง รับสั่ง หรือตรัส หรือมีพระ
ราชดำรัส ฯลฯ ในกรณีที่พิจารณาอยู่
คือ การกินเหล้านั้น มีขังเป็นพิธีกรที่
ขลังหรือศักดิ์สิทธิ์อะไรก็ ไม่มีเหตุ
ผลอันใดที่จะเข้านลักษณะซึ่งจะยก
ย่องการกระทำอันนั้นว่า เป็นการ
กระทำของพระเทวดา เพราะฉะนั้น
ข้าพเจ้าจึงเห็นว่าอันเดียวกับราชาศัพท์
อื่นๆแล้ว ไม่เป็นกรณีที่จะเอาคำสำหรับ

เกล้าของทวดมาใช้เลย

๑๒. นอกจากนี้ ข้าพเจ้าได้
พิจารณาตามประเพณีนิยม คำว่า โสม
หมายถึงเกล้าของทวดา จริง แต่มิได้
เป็นคำที่นำเอามาใช้ในภาษาไทยใน
กรณีที่ทำกรเช่นสรวงหรือบวงสรวง
เทวดา ข้าพเจ้าได้ตรวจดูกฎหมาย
บาลและกฎหมายเก่าในตอนที่ว่า
ด้วยพิธีการต่างๆ เช่น พิธีศรีข้มปวาย
และพิธีอื่นๆ ที่มีเกล้าประกอบด้วย แต่
มิได้พบคำว่า โสม สักแห่งหนึ่ง เป็นแต่
พบคำว่า สุรา บ้าง สุรามฤต บ้าง สุธา
รส (เขียนเป็นพสุธารส) บ้าง เพราะ
ฉะนั้นเมื่อแม้คำว่า โสม ก็มีได้นิยมใช้
เหตุใดจะไปเอาคำว่า จันทร มาใช้
แทนอีกสักแห่งเล่า

๑๓. ความที่ข้าพเจ้าได้เสนอ
ไว้ว่า ถ้าจะมุ่งหมายถึง โสม ทำไมจึงไม่
ใช้คำว่า โสม ซึ่งเป็นที่รู้จักกันดีกว่าคำว่า
จันทร ข้อนี้ ยังไม่มีกรรมการผู้ใดตอบ
ข้าพเจ้าเลย

๑๔. ถ้าจะมีคารมเสนอ ก็คง
เป็นว่า คำว่า โสม ใช้ในภาษาไทย หมายถึง
ถึงพรรณไม้ลักษณะหนึ่งที่ใช้ทำยาอยู่
แล้ว และนำโสม คนไทยก็ยอมเข้าใจ
ว่า หมายถึงน้ำที่แก้โสม คือ น้ำที่ดื่ม

เป็นเครื่องงูกำลังอย่างหนึ่ง จึงเลี้ยงไป
ใช้ จันทร แต่ข้าพเจ้ามีกัว่ากรมหมื่น
ออกจะอ้อมค้อมนัก ข้าพเจ้ามีกัว่า ผู้
ตั้งศัพท์มิได้มุ่งหมายที่จะเอาคำว่า โสม
หรือคัมแทนคำว่า โสม มาใช้เลย

๑๕. ข้าพเจ้าได้ตรวจดู
กฎหมายเก่าซึ่งในบางแห่งได้กล่าวถึง
เครื่องเสวยประจำวันบ้าง เครื่องเสวย
ประกอบพระราชพิธียศบ้าง แต่ไม่
พบเห็นที่เกี่ยวกับเหล้าเลย แต่ข้ามุ่ง
หมายจะเอาคำสูงสำหรับพระเทวเจ้ามา
ใช้สำหรับเหล้าที่พระเจ้าแผ่นดินหรือ
เจ้านายเสวยแล้ว น่าจะถือว่า เหล้า เป็น
สิ่งสำคัญอย่างหนึ่ง เช่น โสม ก็ถึงว่า
เป็นเครื่องประกอบพิธีพรหมณ์ที่
สำคัญอย่างหนึ่งเหมือนกัน แต่ความ
จริง (คงจะเป็นด้วยเนื่องจากพระพุทธ
ศาสนาเป็นสำคัญ) ในพิธีเสด็จค้างๆมิ
ได้เอ่ยถึงเหล้าสำหรับพระมหากษัตริย์
เลย แต่ในการเลี้ยงแขกเมืองเป็นต้น
ยังมีคำกล่าวไว้ว่า ให้จัดเหล้าหรือสุ
รามาเลี้ยง ความหมายของข้าพเจ้าใน
ตอนนี้ ก็คือ ไม่มีหรืออีกตามประเพณีที่จะ
ยกย่องหรือรับรู้เป็นทางการที่พระเจ้า
แผ่นดินเสวยเหล้า เพราะฉะนั้น
ข้าพเจ้าจึงเห็นว่า ผู้ที่ตั้งศัพท์ขึ้นมิได้มี

ความมุ่งหมายที่จะเอาคำซึ่งแทนคำว่า
โสม มาใช้เลย

๑๖. น้ำจันทร มีใช้ในภาษา
ไทยเหมือนกัน เช่น ชื่อตำบลใน
อักษรานุกรมภูมิศาสตร์จังหวัด
นครปฐม ที่ได้อธิบายไว้ว่า สระน้ำ
โบราณที่ ต. ตนามจันทร อ.เมือง
นครปฐม จ.นครปฐม น้ำจันทร ในที่นี้
คงมิได้หมายความว่า น้ำเหล้า แน่
ข้าพเจ้าเข้าใจว่า จันทร ถ้าไม่เกี่ยวกับ
พระจันทร์แล้ว คงจะหมายถึงดอกไม้
ชนิดหนึ่งซึ่งเข้าใจว่าจะเป็นดอกบั้ง
ชนิดหนึ่ง เพราะในฐานตำนานที่มีกั
ว่า จมจันทาก็ได้ ซึ่งเข้าใจว่าหมาย
ความว่า หอมดอกจันทร์ (บัว) น้ำ

๑๗. และอีกประการหนึ่ง น้ำ
จันทร ก็มีที่ใช้เป็นเครื่องเสวยอย่าง
หนึ่ง เช่น โนนสุขบุคำจันท์ มีว่า โสรจ
ตรงศิริสระนาน้ำจันท์ ไร่วิเวปะ
สุคันธุ์ และทรงวิภูษณรุจี

๑๘. เมื่อมีคำใช้อยู่แล้วเช่นนี้
ข้าพเจ้าไม่นึกเลยว่า จะมีผู้ยกศัพท์ขึ้น
ใหม่ว่า น้ำจันทร ให้หมายถึง เหล้า
เพราะตัวสะกดคล้ายกับน้ำจันทร และ
น้ำจันทร ดังที่ได้กล่าวมาแล้วอยู่มาก
ส่วนน้ำจันท์ นั้น ตัวสะกดแสดงให้

เห็นชัดว่า เป็นอีกคำหนึ่งต่างหาก จะ
มาเข้าใจปะปนกันไม่ได้

๑๙. เมื่อเป็นเช่นนี้ โสม กับ
จันทร์ จะเป็นไม้ชนิดเดียวกันหรืออย่าง
เดียวกันหรือไม่ ข้าพเจ้าไม่เห็นเป็นข้อ
สำคัญอันใด ถึงแม้ว่า คำว่า จันทร์ใช้
แทนคำว่า โสม ได้สำหรับชื่อพรรณไม้
ตลอดจนเมล็ดที่ทำจากพรรณไม้นั้น
ข้าพเจ้าก็เห็นว่า จะต้องแสดงให้เห็น
ไว้แนวหรือดูทางคามตัวอย่างศัพท์ที่ใกล้เคียง
หรือทำนองเดียวกันว่า ได้มีคำว่า
โสม ใช้มาบ้างแล้ว และในกรณีราชา
ศัพท์นี้ ได้เปลี่ยนเป็น จันทร์ อีกตัว
หนึ่ง แต่เท่าที่ข้าพเจ้าได้ค้นมา ดังที่
ข้าพเจ้าได้แจ้งผลให้ทราบแล้วข้างต้น
ในพิธีต่างๆ ก็กล่าวถึงเมล็ดที่เช่นสรวง
หรือบางดวงนั้น หากได้ใช้คำว่า โสม
ไม่เพราะฉะนั้น ข้าพเจ้าไม่ถือเอาว่าอยู่
คือจะไปเอาคำว่า จันทร์ มาใช้ โดยแท้ก็
ต้องนับว่าผิดปรกตินั้นอย่างยิ่ง อนึ่ง
ในภาษาสันสกฤต จันทร แปลว่า น้ำ
(ธรรมคุณ) อยู่แล้ว ไม่น่าจะใช้ให้หมาย
ถึงเมล็ด

๒๐. การวงเล็บชื่อสันนิษฐาน
ไว้นั้น พจนานุกรมในต่างประเทศทำ
กันจริง แต่เขาทำกันในกรณีนี้ผู้ทำ

พจนานุกรมเห็นว่า อาจจะหรือน่าจะ
เป็นอย่างนั้นได้ ในกรณีนี้ผู้ทำ
พจนานุกรมเป็นคณะกรรมการ ก็ย่อม
ถือมติข้างฝ่ายข้างมากเป็นประมาณ
เมื่อได้เสนอให้ข้าพเจ้าวินิจฉัย ข้าพเจ้า
ก็ได้วินิจฉัยไปตามมติของข้าพเจ้า โดย
อาศัยเหตุผลดังที่ได้เคยแจ้งมาให้ทราบ
แต่ก่อนแล้วว่า ไม่ถึงวงเล็บ จันทร์ ไว้
เพราะข้าพเจ้าไม่เห็นว่าจะหรือน่าจะ
จะเป็นเช่นนั้นได้ แต่เมื่อเสียงข้างมาก
เห็นว่าควรวงเล็บไว้ ข้าพเจ้าก็ได้ยิน
ยอมไปแล้ว โดยไม่มีกิริยาประหลาด
ใด ในส่วนเหตุผล ต่างฝ่ายก็ต่างได้
บันทึกไว้แล้ว ถ้าผู้สนใจจะอ้างทราบก็
อาจขอทราบได้ เพราะฉะนั้นก็เป็น
การคิดแล้ว

๒๑. ถ้าจะพูดกันในทาง
สันนิษฐาน หากยังไม่พอใจในคำว่า
จันทร์ แล้ว ข้าพเจ้าเองสมัครที่จะ
สันนิษฐานในอีกทางหนึ่ง คือ ตามที่
Pallegoix ได้อธิบาย น้ำจันทร์ ซึ่ง
เขียน จัน และ จันทร์ ไว้ว่า เป็นเมล็ดที่
ทำจากข้าว ซึ่งเช่นเมล็ดนั้น ขวนจะให้
เห็นว่า จัน อาจจะหมายถึงข้าวชนิด
หนึ่ง และในภาษาเขมร จัน แปลว่า ข้าว
แดง และข้าพเจ้าได้พบเห็นว่า จีนเรียก

God of Rice ว่า Chan Ti เหล้าทำจากข้าวเหนียวแดง ก็มี และคามที่ได้อ้างพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา ซึ่งกล่าวถึง น้ำจิ้มข้าว ก็แสดงให้เห็นว่า น้ำจิ้มที่สีอื่นก็มี เพราะฉะนั้น แต่เดิมอาจเป็น น้ำจิ้ม ก็ได้ แล้วมีนักภาษิตมาเขียนเป็น น้ำจิ้ม แต่โดยที่ไม่มีหลักฐานอันหนักแน่นอย่างใด ข้าพเจ้าจึงไม่ได้เสนอข้อสันนิษฐานของข้าพเจ้า เพราะเห็นว่า ถ้าถือตามความเป็นอยู่หรือประวัติของคำว่า น้ำจิ้ม แล้ว ก็มีหลักฐานเพียงพอที่จะยุติได้ว่า ได้ใช้กันมาว่า น้ำจิ้ม ซึ่งมีความหมายได้คืออยู่แล้วว่า น้ำจืด หรืออีกนัยหนึ่งเป็นคำแปลของ น้ำจืด มิใช่เน้นความหมายว่า ตู๋ราย เป็นแต่เพียง จูม (mung-bei-strong) ดังนั้นข้าพเจ้าเห็นว่าได้ความสนิทสนมแล้วก็ควรจะถือตามนี้ต่อไป

๒๒. การที่ข้าพเจ้ามีเหตุผลเหตุผลครั้งนี้ ก็เพื่อประกอบความรู้และความคิดเห็นกันและกันเท่านั้น ถึงอย่างไรก็ดี เป็นเหตุผลความหมายของข้าพเจ้าซึ่งขอบันทึกไว้กับความเห็นของกรรมการอื่นๆด้วย

จึงเป็นอันสรุปได้ว่า คำว่า "น้ำจิ้ม" ให้เขียน "น้ำจิ้ม" จะเขียนว่า "น้ำจิ้ม" มิได้ลักษณะการพิจารณา คำคำนี้ว่าควรเขียนหรือใช้อย่างไรนั้น สิ่งที่น่าจะน่ามาถกเถียงในที่นี้คือ

ประการแรก คณะกรรมการได้พยายามอย่างยิ่งที่จะอธิบายคำว่า "น้ำจิ้ม" ว่า ควรเขียน "น้ำจิ้ม" หรือ "น้ำจิ้ม" ผู้อ่านจะได้รู้อรรถของคำคำนี้ได้อย่างแท้จริง

ประการที่สอง ได้พยายามที่จะให้ตัวอย่างประกอบบทนิยามและเรื่องราวความเป็นมาของคำความหมายของคำที่ควรจะเป็นจากเรื่องราวของที่มาของคำจากภาษาเดิม และผูกโยงไปถึงคำศัพท์ในภาษาอื่นที่เกี่ยวข้องกัน เพื่อให้น้ำใจใจใฝ่กรรมการคนอื่นๆมีความเห็นถ้อยตามความเห็นของตน จนถึงกับบางครั้งใช้วาจาในเชิงกระหน่ำกระหน่ำกันบ้าง ใช้ถ้อยคำบ้าง ทั้งนี้เพื่อให้คำที่กำหนดเป็นข้อถกเถียงกันนั้นมีความแจ่มแจ้งชัดเจนว่าควรเขียนอย่างไร

ดังนั้น จึงเห็นได้ว่า การทำงานของคณะกรรมการชำระปทานุกรมเป็นเรื่องลำบากอย่างยิ่ง ทั้งนี้เพราะกรรมการก็เป็นปวงชนผู้มีอัคติต่างกันไป สูงบ้าง ต่ำบ้าง รวมทั้งมีเรื่องของศักดิ์ศรี สถาบันการยกย่องครูอาจารย์ของตนก็เป็นเรื่องที่ทำให้บางครั้งมีการใช้วาจากันอย่างรุนแรง ถ้าเป็นสามัญชนทั่วไปก็อาจถึงขั้นเกิดการวิวาทกันได้

ส่วนผู้อ่านจะทราบเพียงว่า คำว่า "น้ำจิ้ม"

ต้องเขียนดังข้างต้นคือ “น้ำจืดชา” ซึ่งจะถูกต้องด้วยการตรวจสอบจากพจนานุกรมแล้วว่า พจนานุกรมกำหนดให้เขียนดังนี้ เท่านั้น แต่เมื่ออ่านบันทึกการแสดงความคิดเห็นของกรรมการแต่ละคนแล้วก็จะได้ทราบอะไรมากกว่าที่ปรากฏในพจนานุกรม คือทำให้เห็นรูปอันแท้จริงแห่งความหมายของคำ ยิ่งกว่านั้นเหตุผลของที่มาของคำนี้ยังเป็นเครื่องแสดงถึงวิธีใช้คำอันจะเป็นเหตุให้มักศึกษาภาษาเขียนคำได้ถูกต้องตรงความหมายของคำอีกด้วย ผู้ที่เขียนไม่ถูกต้องหรือบกพร่องย่อมเป็นที่น่ารังเกียจ ยิ่งในระบอบประชาธิปไตย เราต้องต่อสู้ด้วยประการต่างๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งเสรีภาพในการพูด เมื่อเราได้เสรีภาพในการพูดมาแล้ว ก็ควรจะต้องมีหน้าที่ใช้คำพูดให้ถูกต้องตรงกับความหมายของคำ นักปราชญ์คนหนึ่งกล่าวว่า มีบุคคลอยู่ สามจำพวกที่ไม่มีพูดความจริง นอกจากบังเอิญ ดังนี้คือ

บุคคลจำพวกแรก ได้แก่ผู้ที่ไม่รู้จักความจริง

จำพวกที่สอง ได้แก่ผู้ที่ไม่ต้องการพูดความจริง

และจำพวกที่สาม ได้แก่ผู้ที่ไม่รู้จะบอกความจริงได้อย่างไร

พวกที่ไม่รู้ความหมายของคำและอธิบายไม่ถูกจัดอยู่ในพวกที่สาม

ผู้เขียนเห็นว่า การยกตัวอย่างการวิเคราะห้ คำว่า “น้ำจืดชา” เพียงคำเดียว ก็ทำให้ผู้อ่านพอจะ

มองเห็นถึงวิธีการทำงานและภาระอันหนักหน่วงของคณะกรรมการชำระปทานุกรมว่ากว่าจะได้พจนานุกรมที่มีชื่ออยู่ในปัจจุบัน บุคคลกลุ่มหนึ่งต้องใช้เวลา สติปัญญา และความอดทน มากเพียงใด นอกจากพวกท่านจะเป็นผู้ทรงความรู้หลากหลายสาขาแล้ว ท่านยังจะต้องศึกษาค้นคว้าสารพัดสรรพวิชาแขนงต่าง ๆ เพื่อวินิจฉัยหรืออย่างละเอียดถี่ถ้วน เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ที่ถูกต้อง มีเหตุผลอย่างแท้จริง มิใช่ทำมางกันอย่างสุกเอาเผากิน

ผู้ซึ่งภาษาไทยทุกคนจึงควรตระหนักในภาระทางคุณค่าของคำไทย และได้ใช้คำไทยกันอย่างถูกต้องเพื่อให้คุ้มค่ากับการทุ่มเทแรงกายแรงใจของคณะกรรมการชุดดังกล่าวนี้ด้วย

ด้วยความแนะนำขานรับของคณะกรรมการชำระปทานุกรม ปีปัจจุบันนี้เราจึงมีพจนานุกรมที่สามารถใช้เป็นบรรทัดฐานในการเขียนและอ้างอิงได้เป็นอย่างดี ถึงแม้ว่าพจนานุกรมไทยจะได้รับการปรับปรุงใหม่เมื่อปี.ศ. ๒๕๒๕ เพื่อเป็นการเฉลิมฉลองกรุงรัตนโกสินทร์ครบ ๒๐๐ ปี และอีกครั้งหนึ่งเมื่อปีพ.ศ. ๒๕๓๐ เพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวแล้วก็ตาม แต่คำศัพท์ต่างๆเป็นจำนวนมากก็นำมาจากการชำระปทานุกรมเมื่อครั้งทำพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๕๓ จึงนับว่าคณะกรรมการชำระปทานุกรมในครั้งนั้นได้สร้างคุณประโยชน์ไว้แก่คนไทยนับเป็นอนาคอนันต์ เพราะฉะนั้นเมื่อใดที่ท่านมีปัญหาเรื่องคำไทย ท่าน

ต้องรับใช้พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานทันที
โอกาสที่จะผิดพลาดมีน้อยมาก อย่างไรก็ตาม เราต้องไม่ลืม
ขอบคุณคณะกรรมการชุดดังกล่าวที่ช่วยให้คนไทยมี
หลักในการใช้ภาษาไทยที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน และ
ขอให้คนไทยทุกคนรักษามาตรฐานในการใช้ภาษาไทย
ให้ถูกต้องทั้งการพูดและการเขียน ทั้งนี้ นอกจากจะ

เป็นการอนุรักษ์ภาษาไทยซึ่งเป็นวัฒนธรรมของชาติ
อย่างหนึ่งแล้ว ยังถือว่าเป็นผู้มีกตัญญูรู้คุณและได้
ตอบแทนความเหนื่อยยากของผู้คิดประดิษฐ์ภาษา
และอักษรไทย ตลอดจนผู้ที่พยายามดำรงไว้ซึ่งภาษา
ไทย อัน เป็น แบบ แบบ ที่ ดี งาม อีก ด้วย

รายการอ้างอิง

- ราชบัณฑิตยสถาน. (๒๕๕๓). พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๓. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา.
_____. (๒๕๒๒). ความรู้ทางอักษรศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ท.จ.ก. นนทบุรี.
_____. (๒๕๒๕). พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.
_____. (๒๕๓๕). พจนานุกรม ฉบับเฉลิมพระเกียรติ พ.ศ. ๒๕๓๐. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. กรุงเทพฯ: วัฒนาพานิช.
_____. (๒๕๓๖). พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.

เมื่อกระทรวงธรรมการได้ตีพิมพ์หนังสือปทานุกรมออกใช้ในราชการและจำหน่ายใน พ.ศ. ๒๔๙๐ แล้ว ในภาคต่อมากระทรวงธรรมการได้พบข้อบกพร่องในหนังสือปทานุกรมนั้นอันสมควรแก้ไขเพิ่มเติม จึงดำริที่จะแก้ไขเพิ่มเติมให้ดีขึ้น ประกอบทั้งมีผู้สนใจในวิชาการด้านนี้แสดงข้อบกพร่อง และแนะนำวิธีแก้ไขข้อบกพร่องมาเป็นจำนวนมาก กระทรวงธรรมการจึงได้ยกขึ้นพิจารณาร่วมกับความคำริชของกระทรวง ผลที่สุดมีความเห็นต้องกันว่า หนังสือปทานุกรมของกระทรวงธรรมการซึ่งตีพิมพ์เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๐ นั้น ถึงเวลาชำระเพื่อพิมพ์ใหม่ต่อไป จึงตั้งกรรมการขึ้นคณะหนึ่ง เรียกว่า "กรรมการชำระปทานุกรม" โดยคำสั่งของกระทรวงธรรมการลงวันที่ ๒๕ กันยายน พ.ศ. ๒๔๙๕ ประกอบด้วยผู้พระนามและนามต่อไปนี้ คือ :-

๑. พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวรวงศ์ไวยากร (แต่ครั้งดำรงฐานันดรศักดิ์เป็น หม่อมเจ้าวรวงศ์ไวยากร วรวรรณ)
๒. หลวงเทพคุณานุศิษฎ์
๓. พระธรรมนิเทศทวยหาญ
๔. พระวรวงศ์พิธีธู

๕. พระยาอนุমানราชชน
๖. พระสารประเสริฐ
๗. พระยาอุปกิตติสถาพร

ให้กรรมการคณะนี้มีหน้าที่พิจารณาแก้ไขเพิ่มเติมหนังสือปทานุกรมที่ยังบกพร่องอยู่ให้ดีขึ้น

ครั้นต่อมาถึง พ.ศ. ๒๔๙๗ เมื่อรัฐบาลได้จัดตั้งราชบัณฑิตยสถานขึ้นแล้ว กระทรวงธรรมการจึงเสนอความแก่ต้นตอคณะรัฐมนตรีว่า สมควรจะโอนงานชำระปทานุกรมจากกระทรวงธรรมการไปอยู่ในราชบัณฑิตยสถาน เพราะงานชำระปทานุกรมเป็นประธานของอักษรศาสตร์ และเพื่อเชิดชูเกียรติของกรรมการ ดังอารยประเทศทั้งหลายได้ทำกันอยู่ คณะรัฐมนตรีเห็นชอบด้วย จึงให้การเป็นไปตามนั้น เมื่อราชบัณฑิตยสถานได้รับโอนงานชำระปทานุกรมมาแล้ว ก็ได้ดำเนินการต่อมาอย่างรีบเร่ง กรรมการก็คงเป็นกรรมการชุดเดิมทั้งชุด โดยมีพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวรวงศ์ไวยากร (แต่ครั้งดำรงฐานันดรศักดิ์เป็น หม่อมเจ้าวรวงศ์ไวยากร วรวรรณ) นายกราชบัณฑิตยสถานทรงเป็นประธาน ต่อมาในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๙๐ พระองค์ท่านต้องเสด็จไปรับตำแหน่งอัครราชทูตไทย กรุงวอชิงตัน พระยาอนุমানราชชน อุปนายกราช-

* ตัดออกมาจาก คำนำ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๘๓ เมื่อพิมพ์ครั้งที่เก้า เพื่อให้ทราบรายพระนามและราชนามคณะกรรมการผู้ชำระคำว่า "น้ำอัมพิ"

บัณฑิตยสถาน ได้เป็นประธานกรรมการสืบมา วิธี
ดำเนินการชำระก็ได้ทำเช่นที่แล้มาแล้ว เพราะเป็นวิธีที่ดี
อยู่แล้ว

กรรมการชำระปทานุกรมกัน ได้ตั้งซ่อม
และตั้งเพิ่มเติมเป็นระยะมาตามความจำเป็น คงมีอยู่
ในปัจจุบันนี้ คือ :-

๑. พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวรรณ-
ไวทยากร M.A. (Oxon); อ.ค.
(กิตติมศักดิ์)
๒. พระยาโกษากรวิจิตร (บุญศรี ประภา
ศิริ)
๓. นายดำ ทองคำวรรณ
๔. ทอวงเทพคุณานุกิน (ทวี รุชมณี
ป. ๕)
๕. ม.ร.ว. เทวธีรราช ป. มหาภู
๖. พระธรรมนิเทศหอยหาญ (อยู่ อุดม
ศิริ ป. ๕)
๗. พราหมณ์ ป.ศ. ศาสตรี B.A.(Madras)
๘. นายประยูร รัชฎาภัก
๙. นายเพียร ราชธรรมนิเทศ
๑๐. นายวงศ์ เขาวงกต
๑๑. พระวรวงศ์วิสิฐ (วรวงศ์ ศิวะศรียา-
นันท์) อ.ค. (กิตติมศักดิ์)

๑๒. พระยาวิสุทธิธรรมา (แก่น ทรพรทรา-
นันท์) น.บ.ท.

๑๓. พระสมภัติธัญญผล (ม.ธ. เดือน อิศ-
ราวาท)

๑๔. พระยาอนุภานุราช (อง อนุภานุ
ราช) อ.ค. (กิตติมศักดิ์)

๑๕. นายเจริญ อินทรเดชา ป. ๕ เฉลา-
นุกา

กรรมการที่ถึงแก่กรรมและถึงแก่อนิจกรรม

ไปแล้วสามคน คือ :-

๑. พระทินจิวรรณการ (แสง สาธุคุณ ป. ๖)

๒. พระสารประเสริฐ (ตรี นาคะประทีป
ป. ๗)

๓. พระยาอุปกิตศิลปสาร (นิ่ม กาญจนนา-
ทิวะ ป. ๖)

คณะกรรมการชำระปทานุกรมได้ประชุม
กันเป็นครั้งแรกเมื่อวันที่ ๕ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๗๕
โดยมีเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี เสนาบดีกระทรวง
ธรรมการเป็นประธาน และประชุมกันเป็นครั้งสุดท้าย
ในวันที่ ๘ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๘๓ รวมทั้งสิ้น
ประชุม ๑,๒๒๕ ครั้ง เป็นเวลา ๑๗ ปีเศษ

เรื่องรองทำดูร้อนนี้สื่อถึงความงามของหัวใจที่เป็นอิสระ แสดงให้เห็นว่ามนุษย์กลับมีชีวิตชีวาขึ้นมาเมื่อปลดเครื่องพันธนาการออกจากตัวได้ และกลับคืนสู่สภาพของความเป็นมนุษย์ความปรารถนาที่ลুকโหมอยู่ในจิตใจเรา แดกกล้าของฤดูร้อนที่ซ่อนอยู่ในจิตใจของคนเราเสมอแม้ในฤดูหนาวที่เย็นเฉียบ และกะวะบะตะคิดว่าสิ่งนี้คือความงาม

